

Відділ освіти, молоді та спорту
Пирятинської міської ради Полтавської області
Пирятинський ліцей
Пирятинської міської ради Полтавської області

Н.Л. КОВАЛЬ

***ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ
ТРЕНІНГІВ НА УРОКАХ МОВЛЕННЄВОГО
РОЗВИТКУ***

Пирятин 2023

Коваль Наталія Леонідівна
Учитель української мови та
літератури, практичний
психолог
Пирятинський ліцей
Пирятинської міської ради
Полтавської області
Стаж за фахом - 33 роки
Спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист

У даній методичній розробці подано досвід, який базується на науково-методичному фундаменті, містить передові педагогічні ідеї, власні напрацювання з теми „Використання комунікативних тренінгів на уроках мовленнєвого розвитку“

Рецензенти:

Наталія Шинкаренко, заступник директора з навчально-виховної роботи Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області

Наталія Оніщенко, голова спільноти вчителів української мови та літератури, зарубіжної літератури Пирятинської ТГ, учитель вищої кваліфікаційної категорії, старший учитель

Схвалено педагогічною радою Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області (протокол №01 від 17.01.2023).

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ I. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....8

РОЗДІЛ II ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОЄКТУ „СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ“11

ЗАНЯТТЯ 1. ЗНАЧЕННЯ МОВИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ14

ЗАНЯТТЯ 2. МОВА І МОВЛЕННЯ.....20

ЗАНЯТТЯ 3. ВЧИМОСЯ СПІЛКУВАТИСЯ.....24

ЗАНЯТТЯ 4. СТИЛІ МОВЛЕННЯ. СИТУАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ.....28

ЗАНЯТТЯ 5. ДІАЛОГ. УЖИВАННЯ ПОШИРЕНИХ ТА НЕПОШИРЕНИХ ЗВЕРТАННЯ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ32

ТРЕНІНГ „ОСОБЛИВА ЛЮДИНА“.....38

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....42

ВСТУП

Кожна особистість, народжена в цьому світі, являє щось особливе, що ніколи не існувало раніше, нове, оригінальне, унікальне. Кожен зобов'язаний увесь час пам'ятати, що ніколи раніше на світі не жив ніхто, подібний до нього, тому покликаний здійснити свою особливу місію в цьому світі.

Мартін Бубер

Реалізація завдань реформи системи освіти передбачає перегляд змісту й методів організації загальноосвітніх закладів. На жаль, з моєї точки зору, сучасна система освіти не в повній мірі сприяє цілісному розвитку особистості як учня, так і педагога. В результаті вона закриває для більшості випускників шкіл шлях до психо-соціального зростання й підтримання психічного здоров'я, до соціальної гармонії з навколишнім світом.

Основною причиною дисгармонійного розвитку особистості, я вважаю, є те, що освітній процес здійснюється як моносуб'єктний. Такий підхід має односторонній технологічний характер, оскільки основна увага зосереджується на діяльності педагога. Освітній процес здійснюється без конкретного адресата, користувача, замовника, організовується з

усіма й для всіх, не забезпечує єдності всіх ланок системи неперервної освіти і виховання, наступності у визначенні цілей, завдань, видів діяльності. Він спрямований переважно на розумовий розвиток особистості, що складає певну суму знань, умінь і навичок. При цьому процесі гармонійного особистісного розвитку індивіда, його фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток залишається стихійним і нерегульованим.

Ознайомившись із підходами до освітнього процесу, я зупинила свій вибір на науковому проекті кандидата педагогічних наук В.О.Киричука „Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості“. У даному науковому проекті мене зацікавило те, що проблема освітнього процесу вирішується за рахунок введення в освітню практику педагога інноваційних технологій психолого-педагогічного проектування розвитку особистості учня. Мені сподобалася структурна модель даної технології.

Мета. Розвиток комунікативної компетенції шляхом запровадження інтенсивних методів, особистісно-розвивальних технологій навчання, елементів тренінгу, спрямованих на формування самовизначення, вибору свого місця в житті.

Завдання:

Виховання потреби у вивченні мови.

Вироблення у школярів умінь і навичок виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях.

Формування пізнавальних умінь, навичок і зразків поведінки у суспільстві.

Формування позитивної мотивації учнів до пізнавальної діяльності, потреби в самопізнанні, самореалізації, самовдосконаленні.

Розвиток творчого оволодіння знаннями.

Технологія реалізації провідної ідеї

Для реалізації ідеї потрібно створити ситуацію довіри та успіху, бо тільки за таких обставин дитина „розкривається“, може повірити у свої можливості, реалізуватися як творча особистість.

Форми організації

Елементи тренінгу, парна, класна, групова, індивідуальна робота („Мікрофон“, „Мозкова атака“, „Незавершені речення“ і т.д.)

Види занять:

1. рольові ігри;
2. взаємоопитування;
3. ситуативні діалоги;
4. диспути;
5. практикуми;

6. тренінги і т.п.

На основі аналізу фізичного, соціально-комунікативного розвитку учнів, їх соціальної активності, ціннісних пріоритетів та вад особистісного розвитку я здійснюю експертне оцінювання життєвої діяльності та активності учнів за основними видами діяльності, враховуючи певні критерії. Також маю можливість отримати візитну картку класу, встановити основні проблеми розвитку і визначити саме ті потенційні можливості кожного конкретного учня, які дають мені змогу поставити тактичні навчально-виховні задачі, спроектувати зміст навчально-виховної роботи.

Виходячи з вище зазначеного, я вирішила працювати за творчим проектом, який базується на науковому підході за напрямком „Соціально-комунікативний розвиток особистості“ та спрямувати роботу на формування комунікативної компетентності учнів.

РОЗДІЛ І

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

*Мета школи - привчити до
життя, розуміти його,
знайти в ньому своє місце.*

Софія Русова

Актуальність теми визначається, в першу чергу, соціальним замовленням. Сучасні суспільно-економічні відносини змушують людину виявляти актуальну життєтворчість, самостійність, мобільність. У наш час мова йде про постійне самовдосконалення особистості, яка може керувати швидко змінюваними процесами в навколишньому середовищі, а не залежати від них. Сьогодні йдеться про формування людини, здатної приймати рішення, критично мислити, творчо вирішувати проблеми, самореалізовуватися.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє стверджувати, що втілення в освітню практику мовленнєвих тренінгів як засобу формування мовленнєвої компетентності створює сприятливі умови для:

формування мислення учнів українською мовою;

вираження почуттів особистості засобами

рідної мови;

розвитку творчих здібностей учнів і вчителя;
формування загальнолюдських цінностей та мовленнєвого етикету школярів.

Тренінги - це запланований процес модифікації (зміни), знання чи досвід застосування навичок того, хто навчається через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в даному виді діяльності або в певній галузі.

Система комунікативних тренінгів покликана розвивати ключові компетентності школярів:

комунікативну;

загальнокультурну;

навчально-пізнавальну;

інформаційну;

компетенція особистісного самовдосконалення має відповідати таким основним дидактичним вимогам: урахуванню вікових особистостей учнів, їх знань, активізації мисленнєвої діяльності (порівняння, узагальнення, аналіз) розвитку різних видів пам'яті, навичкам самостійної роботи).

Не зайвим буде наголосити, що живучи в постійному дефіциті добра, милосердя, любові, ми помітно для себе створюємо етикет спілкування. А мовленнєві тренінги покликані репрезентувати ввічливість, вихованість, доброзичливість віддавна

притаманні нашому народові.

Провідна ідея

Створення умов для розвитку особистості, здатної до самореалізації, формування в учнів комунікативної компетенції, уміння вдосконалювати себе.

Маючи освіту психолога, уроки будує з елементами тренінгу на підставі рівноправного партнерства й спілкування на творчих засадах із використанням інтерактивних форм і методів.

Саме навчання в дії допомагає підвищити самооцінку школярів, налагодити взаємини, які ґрунтуються на довірі, відкритості, позитивному сприйнятті освітнього середовища.

РОЗДІЛ II

ТВОРЧИЙ ПРОЄКТ НА РЕАЛІЗАЦІЮ НАПРЯМКУ „СОЦІАЛЬНО- КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ“

Наші переконання, уявлення, цінності, потреби й емоції великою мірою зумовлені нашим самоусвідомленням і самооцінкою.

Неадекватна самооцінка, як показали дослідження, провокує появу у дітей невпевненості або агресивності, грубості чи пихатості .

Проведені заняття ознайомили дітей із правилами групової роботи, дали можливість закласти основи доброзичливих відносин у групі, навчили дітей розрізняти впевнену і грубу поведінку, описувати свої відчуття та емоції, розвивати комунікативну компетенцію.

Вправи цієї програми розраховані на забезпечення учнів засобами самоусвідомлення, самопізнання, на підвищення уявлень дітей про власну цінність, неповторність, зміцнення в них почуття гідності. Такі форми роботи дають можливість учням не просто оволодіти певною сукупністю знань про себе, вони сприяють

розумінню ними внутрішніх психологічних процесів, набуттю конкретних корисних навичок самоспостереження, самоаналізу, регуляції самооцінки, розвитку мовлення.

Даний проєкт створений на основі „Програми соціально-комунікативного розвитку“ (автор - кандидат педагогічних наук Киричук В.О.)

Ці та інші проблеми можна розв'язати тільки цілеспрямованим корекційно-виховним процесом. З цією метою підібрані програми соціально-комунікативного розвитку.

Мета проєкту:

реалізація соціально-комунікативного потенціалу особистості школяра на уроках української мови.

Завдання:

1. Сприяти позитивного самоусвідомлення учнів через пізнання власного характеру („Я“).
2. Розвивати комунікативну компетенцію в атмосфері захищеності, довіри.
3. Сприяти визначенню особистості через колективні форми творчої діяльності та форми індивідуального плану.

Форми проведення:

класна, групова, індивідуальна.

Види занять:

Диспути, практикуми, рольові ігри, тренінги.

Обладнання:

Музичний супровід, плакати, карти, маркери, фломастери, кольоровий папір, ватман, ножиці, м'яч, метафоричні асоціативні карти (МАК).

ЗАНЯТТЯ 1

„Значення мови в житті суспільства“

Мета: розкрити значення мови як найважливішого засобу спілкування й пізнання, її ролі в історії розвитку нашої держави і народу; розвивати усне й писемне мовлення.

Зміст

I. Ритуал привітання

Вправа „Мир тобі!“

Перша фраза (установка) під час зустрічі з будь-якою людиною у вас має бути: „Мир тобі!“. Подаруйте їй це всією душею, всім серцем! Виходячи вранці з дому, скажіть це небу, птахам, деревам. Якщо з ким-небудь починаєте сперечатися, згадуйте і повторюйте: „Мир тобі!“

II. Повідомлення теми та мети заняття.

III. Очікування

Вправа „Чарівна книжка“

Дітям роздаються невеликі аркуші паперу. Потрібно написати на них, чого саме учні чекають від заняття. Після того кожен зачитує свій напис і прикріплює його на плакат із зображенням книжки.

IV. Правила роботи групи

Учні відтворюють по одному правилу. І ще раз наголошуємо на тому, як важливо дотримуватись

цих правил для того, щоб група працювала злагоджено й ефективно.

Спілкування на основі довіри. Важливо, щоб учасники максимально довіряли один-одному. Створення атмосфери довіри можна почати з пропозиції прийняти єдину форму звертання по імені.

Спілкування за принципом „тут і тепер“:

Важливо вміти говорити про свої актуальні почуття й думки. Розвинена рефлексія допомагає людині бути самокритичною, краще пізнавати себе і власні особливості, використовувати свої ресурси, що сприяє успішній адаптації людини. Тому під час занять всі говорять лише про те, що турбує їх саме зараз, і обговорюють те, що відбувається з ними в групі.

„Я“ - висловлювання

Для більш відвертого спілкування під час занять відмовитись від безособового мовлення, яке допомагає приховати власну позицію й уникати її усвідомлення. Тому ми змінюємо висловлення типу „Більшість людей вважає, що... - на таке „Я вважаю, що...“, „Деякі з нас думають.., на „Я думаю“ і т.п. Це передбачає відмову від безадресних суджень про інших. Наприклад: зміна фрази типу „Багато хто мене не розумів“ - на конкретну репліку: „Оля і Катя не розуміють

мене”.

Щирість спілкування

Ніхто не ображається на висловлювання інших. Той, хто дає оцінку, повинен проявити толерантність до інших.

Визначення сильних сторін особистості

Під час заняття в процесі виконання завдань або обговорення, кожен намагається підкреслити позитивні якості. Кожному члену групи, треба сказати, як мінімум, хоч одне добре слово.

Неприпустимість оцінок людини

При обговоренні ми оцінюємо не учасника, а лише його дії й поведінку. Ми не використовуємо висловлювання типу: „Ти мені не подобаєшся”, а говоримо: „Мені не подобається твоя манера спілкування”.

Активна участь у тому, що відбувається

Це норма поведінки, у відповідності з якою в будь-яку хвилину ми включені в роботу. Активно дивимося, слухаємо, відчуваємо себе, партнера і колектив. Не „замикаємося”, навіть якщо почули в свою адресу, щось не дуже приємне. Ми весь час у групі, уважні до інших, нам цікаві оточуючі.

Повага до того, хто говорить

Коли висловлюється хто-небудь із товаришів, ми його уважно слухаємо, надаючи можливість сказати те, що він бажає. Не перебиваємо до тих пір, поки він не закінчить говорити.

V. Евристична бесіда

Друзі, чи відомі вам випадки, коли діти виростили серед тварин? Чи могли вони, потрапивши до людей, навчитися говорити? Чому?

У відомому романі Р. Кіплінга „Мауглі“ дуже промовистий епізод, коли хлопець, опинившись у селян, подумав: „Чи радість це бути Людиною, не розуміючи людської мови? Тепер я такий же німий і дурний, як Людина, що опинилась у нас у джунглях. Треба будь-що навчитися говорити полюдському!“

Чому Мауглі будь-що прагнув вивчити мову людей?

VI. Групова робота

Скласти в групах твір-мініатюру про рідну мову, рідне слово. (*Презентація творів*).

VII. Все залежить від тебе

Колись давно у древньому Китаї жив дуже розумний, але дуже пихатий Мандарин (знатний вельможа). Весь день його складав з примірок багатого вбрання та розмов із підданими про свій

розум... Так минали дні за днями, роки за роками... Аж ось пройшла по всій країні вістка, що неподалік від кордону з'явився мудрець, розумніший за всіх на світі. Дійшло це і до нашого Мандарина. Дуже розлютився він:

- Хто може називати якогось там ченця найрозумнішою людиною в світі?!

Але виду про своє обурення не подав, а запросив Мудреця до себе в палац. Мандарин же надумав обдурити ченця: „Я візьму в руки метелика, схочу його за спиною і запитав, що в мене в руках - живе чи мертве. І якщо чернець скаже, що живе - я знищу метелика, а якщо мертве - я випущу його...“ І ось настав день зустрічі. У пишній залі зібралося багато людей, всім хотілося послухати словесний поєдинок найрозумніших людей у світі. Мандарин сидів на високому троні, тримав за спиною метелика і з нетерпінням чекав приходу ченця. Аж ось двері відчинилися, і до зали ввійшов невеликий худорлявий чоловік. Він підійшов до Мандарина, привітався і сказав, що готовий відповісти на будь-яке його запитання. І тоді, зло всміхнувшись, Мандарин проказав: „Скажи-но мені, що я тримаю в руках - живе чи мертве?“ Мудрець трохи подумав і відповів: „УСЕ В ТВОЇХ РУКАХ!“ Збентежений Мандарин випустив метелика з рук, і той полетів на волю, радісно тріпочучи своїми яскравими крильцями.

Отже, лише від вас залежить, чи буде наша

мова живою, яскравою, барвистою, чи навпаки.

VIII. Підведення підсумків заняття

Чи справдились ваші очікування?

„Закінчить речення“ (Використовується інтерактивний метод „Мікрофон“).

„Мова для мене -це ...“

IX. Домашнє завдання

Знайти в літературі матеріал про рідну мову, рідне слово.

ЗАНЯТТЯ 2

Мова й мовлення. Види мовленнєвої діяльності

Мета: дати поняття про мову як систему виражальних засобів і мовлення як використання цих засобів у мовленнєвому процесі, формувати мовленнєву компетенцію.

Зміст заняття

I. Ритуал привітання

Вправа „Усмішка“. Учні передають один одному усмішку по колу.

II. Повідомлення теми і мети уроку

III. Очікування

Кожний по колу називає своє ім'я і відповідає на запитання „Що мені хотілося б сьогодні дізнатися нового?“

IV. Пригадаймо правила групи

Учні відтворюють по одному правилу. Ще раз наголошуємо на тому, як важливо дотримуватись цих правил для того, щоб група працювала злагоджено й ефективно.

Спілкування на основі довіри.

Спілкування за принципом „Тут і тепер“.

„Я“ - висловлювання.

Щирість спілкування.

Конфіденційність того, що відбувається в групі.

Визначення сильних сторін особистості.

Неприпустимість безпосередніх оцінок людини.

Активна участь у тому, що відбувається.

Повага до того, хто говорить.

V. Слово вчителя

Мова - це сукупність засобів, що служать для пізнання і спілкування. Тільки розуміння того, яке значення має кожна мовна одиниця, може бути основою для порозуміння між її носіями.

Мовлення - використання мовних засобів для сприймання чужих і побудови власних висловлювань, тобто для спілкування, для обміну думками і враженнями в процесі мовленнєвої діяльності.

Мовлення індивідуальне, у різних людей різне - більш або менш багате, точне, виразне. Кожен мовець володіє лише частиною тих засобів, які є у мові.

Щоб повноцінно спілкуватися, людина повинна володіти певними вміннями. Вона має швидко й правильно орієнтуватися в умовах спілкування, вміти правильно спланувати мовлення, правильно дібрати зміст акту висловлювання, знайти доцільні засоби для

передачі цього змісту, вміти забезпечити зворотний зв'язок. Якщо хоч одна з ланок спілкування виявиться непродуманою, спілкування не буде ефективним.

VI. Моделювання ситуації (робота в парах)

Клас ділиться на пари. Змоделювати ситуації ввічливого спілкування:

у магазині між продавцем та покупцем;

під час екскурсії між гостем та екскурсиводом;

у транспорті, коли один пасажир випадково штовхнув іншого;

у бібліотеці між учнем та бібліотекарем.

VII. Лист

Зараз ми напишемо листа. Наприкінці заняття кожен із нас одержить по листу, у написанні якого візьмуть участь усі присутні. Але насамперед підпишіть свій лист у правому нижньому куті і передайте його сусідові праворуч. У ваших руках - лист, на якому - ім'я вашого сусіда. Адресуйте йому кілька слів. Що писати? Усе, що вам хочеться сказати цій людині: добрі слова, побажання, визнання, це може бути й малюнок. Але ваше звертання має складатися з кількох речень. Для того, щоб ніхто не зміг прочитати ваших слів, адресата, потрібно загнути верхню частину аркуша. Після цього передайте його сусідові. А вам

надходить новий лист, на якому ви можете написати коротке послання наступному учаснику. Так триває доти, поки ви не отримаєте аркуш із вашим ім'ям. *(Всі діти обмінюються взаємними „емоційними погляджуваннями“)*.

VIII. Підсумки заняття

Метод „Мікрофон“

„На сьогоднішньому уроці для мене найважливішим, найцікавішим було ...“

IX. Ритуал прощання

Вправа „Побажання“

Закінчимо заняття і висловимо один одному побажання. Зробимо ми це так: перший учасник стає перед усіма і висловлює побажання на сьогоднішній день. Продовжує наступний учасник.

ЗАНЯТТЯ 3

Вчимося спілкуватися

Мета:розвивати навички ефективного спілкування, дати поняття про умови спілкування, організувати роботу з вироблення правил спілкування, розвивати мовну культуру школярів, виховувати ввічливість, повагу до співрозмовника.

Обладнання: підручник, папір, цукерки, клубок ниток, маркери.

Зміст заняття

I. Слово вчителя

Ми сьогодні зібралися для того, щоб навчитися спілкуватися, краще пізнати себе і своїх друзів та налагодити взаємини у вашому класі. Для цього сядьте у велике коло. Я хочу зачитати вам слова, прикріплені на дошці. Вдумайтеся в них

Я - особистість , ти - особистість.

Я - важлива людина і ти - важлива людина.

*Я хочу, щоб мене вислухали, і ти заслуговуєш
на те, щоб бути вислуханим...*

Мартін Бубер

II. Правила роботи групи

Кожне заняття завжди починається з правил групи. І ми теж у житті дотримуємося певних правил .

Основні правила:
спілкування на основі довіри;
спілкування за принципом „Тут і тепер“;
„Я“ - висловлювання;
щирість спілкування;
визначення сильних сторін особистості;
неприпустимість безпосередніх оцінок
людини;
активна участь у тому, що відбувається;
повага до того, хто говорить.

III. Знайомство

Вправа „Клубочок“. Учитель передає клубочок та звертається до учасника поряд: „Назви своє ім'я та щось повідом про себе, візьми в руки ниточку, а клубочок передай своєму товаришу поряд“.

Бачите, скільки нового ви дізналися про своїх однокласників.

Чиї розповіді найбільше зацікавили вас?

IV. Вправа „Мої очікування“

Учитель: „Ми з вами познайомилися ближче, а зараз ви маєте записати свої очікування нашого заняття“.

V. Інформаційне повідомлення

Слово вчителя. Сьогодні ми з вами поведемо розмову про спілкування, про сенс спілкування в

житті людей. Що таке спілкування?

Спілкування - це обмін інформацією, це зв'язок між людьми, під час якого виникає контакт. Мова розвивається за допомогою і під впливом спілкування. Процес її розвитку складається з кількох етапів:

1. підготовчий (немовля слухає звуки, слова);
2. дошкільний вік (відбувається розвиток усного мовлення);
3. навчання в школі.

Чи вміємо ми спілкуватися? На жаль, не завжди. Живучи в атмосфері постійного дефіциту добра, співчуття, справедливості, ми часто не замислюємося над тим, що і як говоримо, ми забули про народний етикет, який вироблявся століттями.

VI. Групова робота

Виробити правила спілкування і записати їх. Ознайомитися з основними правилами спілкування, порівняти їх зі складеними самостійно. Що вами не враховано?

VII. Вправа „Комплімент“

Комплімент - це приємне схвалення на чийсь адресу. Чи часто ви чуєте компліменти стосовно себе? Подумайте, чи є у вас потреба похвалити товаришів, знайти хороші слова для кожного з них? Кажуть, один французький письменник

сердито зауважив у колі друзів: „Якщо одним словом ти можеш оцчасливити людину, яким же негідником треба бути, щоб цього слова не сказати?“ Різкувато, але правильно. Отже, спробуймо.

На столі лежать цукерки, ви берете їх в руки і даєте тому, для кого підготували компліменти. (Говорить компліменти і учасник, для якого підготовлений комплімент). Обговорення.

VIII. Підсумки уроку

Чи справдилися ваші очікування ?

Учасники висловлюють свої думки.

Вправа „Піраміда почуттів“.

Кожен з учасників виходить на середину кімнати, простягає руку вперед зі словами: „Сьогодні я дізнався (я відкрив для себе, відчув, зрозумів)...“. Наступний учень кладе свою долоню на долоню попереднього. Так чином вибудовується піраміда почуттів.

ЗАНЯТТЯ 4

Стилі мовлення. Ситуація спілкування

Мета: дати загальне уявлення про стилі мовлення, сфери вживання кожного з них; розвивати культуру усного і писемного мовлення та спілкування, формувати комунікативні компетенції, виховати культуру мовлення.

Зміст заняття

I. Привітання

Вправа „Презентація“

Кожен учасник називає своє ім'я і розказує про себе, про свої особливі вміння, вподобання, які відрізняють його від інших. Основне завдання самопрезентації - підкреслити свою індивідуальність.

II. Повторення правил групи

III. Мої очікування

Пропонуємо учням висловитися, що вони очікують від заняття, поділитися своєю думкою.

VI. Колективна робота

Завдання: прослухати текст.

У чому помилковість цього висловлювання?

Вода - найпоширеніша речовина на Землі. Вона

займає три чверті планети, точніше 71% поверхні Землі. Без води людина не проживе більше 10 днів. Дивовижно, але тіло людини теж на 70% складається з води.

Сину, принеси водички з криниці, бо вже ні вмитися, ні обід приготувати.

Біжу, мамо, я скоро!

Покропив Сірий Вовк Івана-царевича мертвою водою - загоїлися рани, покропив живою - ожив царевич і став ще кращим, ніж був.

Усе, що відбувається в нашому організмі, пов'язане з водою. Вона супроводжує нас всюди з першої і до останньої миті нашого життя.

Що ми повинні знати, щоб уникати подібних помилок?

V. Інформаційне повідомлення

Слід пам'ятати, що мовлення залежить від умов спілкування. За різних умов спілкування використовують різні стилі мовлення.

Слово **стиль** походить від латинського *stilus* - загострена паличка для писання - і має багато значень; воно вживається в термінології літератури, мистецтва, архітектури тощо.

Ми будемо говорити про функціональний стиль мовлення. Це своєрідна сукупність мовних засобів,

що свідомо використовується мовцем за певних умов спілкування.

Найпоширенішою є класифікація, згідно з якою виділяються п'ять стилів: художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий та розмовний.

Художній стиль властивий творам художньої літератури. Він відзначається вживанням емоційно-експресивних засобів, слів у переносному значенні, особливої поетичної лексики.

Науковий стиль застосовується в науці, техніці, освіті. Для нього характерна термінологічна лексика, вживання слів у прямому значенні.

Публіцистичний стиль використовується у висловлюваннях на теми суспільного життя – в промовах, матеріалах періодики. Визначальною рисою цього стилю є вдалі поєднання логічності викладу з емоційно-експресивним забарвленням.

Офіційно-діловий стиль знаходить застосування в службових стосунках, у ділових паперах, офіційних документах. До найпомітніших рис цього стилю належать високий ступінь стандартизації мовних засобів, виразна логічність викладу, відсутність емоційності й образності.

Розмовний стиль застосовують у побуті, в особистому листуванні. Для цього стилю стилетворчими засобами є просторічна лексика, жаргонізми.

Серед мовних одиниць є такі, що можуть

вживатися у будь-якому висловлювання. Це так звані нейтральні мовні засоби.

VI. Вправа „Спілкування“

Учасники групи об'єднуються в команди по 3-5 осіб.

Перша команда записує на великому аркуші паперу якомога повнішу відповідь на запитання: „Що таке спілкування?“

Друга – „Для чого ми спілкуємося?“

Третя – „Що впливає на спілкування?“

Після цього від кожної команди один представник презентує написане, а решта може доповнити.

VII. Групова робота

Завдання: скласти висловлювання про правила дорожнього руху.

Перша група - у науковому стилі.

Друга - у художньому.

Третя - у розмовному.

VIII. Підбиття підсумків уроку

Чи справдилися ваші очікування?

ЗАНЯТТЯ 5

Діалог. Уживання поширених та непоширених звертань у діалогічному мовленні

Мета: систематизувати вивчене про звертання, удосконалювати вміння визначати їх у реченні, розвивати вміння спілкуватися, виховувати культуру спілкування, любов до рідного слова, формувати комунікативну компетентність.

Зміст заняття

I. Привітання

II. Правила групи

III. Очікування

IV. Робота в групах

(Дібрати якомога більше звертань)

група - до тата

група - до матінки

група - до бабусі

група - до дідуся

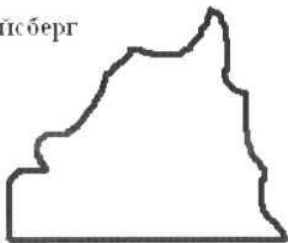
Що треба знати, щоб бути гарним співрозмовником? Запишіть свої думки. Звіримо свої думки з пам'яткою „Як бути приємним співрозмовником“

V. Вправа „Айсберг“

Отже, спілкування людині вкрай потрібне! А тепер подумаймо, що нам допомагає, а що заважає у спілкуванні. Для цього я вам роздам аркуші рожевого кольору, на яких запишете, що вам допомагає у спілкуванні. На блакитних - зазначте, що вам заважає у спілкуванні.

Допомагає	Заважає
Тиша	Коли кричать, гамірно
Цікава інформація	Не цікаво
Коли тебе слухають	Кепський настрій
Спільний інтерес	Думаю про своє
Усмішка	Не подобається співрозмовник

Айсберг

Учні, закінчивши писати, підходять до прикріпленого ватмана, на якому зображений айсберг. У верхній частині розміщують аркуші рожевого кольору, на яких записано, що їм допомагає у спілкуванні. А в нижній частині айсбергу вони розташовують блакитні аркуші, на яких записано, що їм заважає спілкуватися. Зачитують їх.

VI. Ситуація „Зрозуміти іншу людину“

Група ділиться на три частини.

Учитель. У кожної пори року є три місяці.

Наприклад, весна має такі три місяці: березень, квітень, травень. Отож, 1 - й учасник – березень, 2-й учасник - квітень, 3-й учасник- травень.

1-й учасник

4-й учасник

7-й учасник

10-й учасник

березень – „Друг“

2-й учасник

5-й учасник

8-й учасник

11-й учасник

квітень – „Учитель“

3-й учасник

6-й учасник

9-й учасник

12-й учасник

травень – „Батьки“

Учням роздають аркуші із ситуацією, яку їм зачитує вчитель.

Учитель. Уявіть собі таку ситуацію: ви домовилися з товаришем або з подругою зустрітися, щоб разом переглянути цікавий фільм. І ось ви своєчасно прийшли на місце зустрічі, чекаєте вже 15 хв, а вашого товариша нема й досі.

Ще минуло 15 хв. Фільм почався. Вашого друга немає. „Нічого, почекаю ще трохи, підемо на наступний сеанс. Щоправда вдома мене сваритимуть, адже я затримаюсь“. Чекаєте... „Ось я стільки стою на цій зупинці, а він невідомо чим займається!“ Чекаєте ще 5 хв... „Ну де ж він вештається? Вже й на наступний сеанс квитки, напевно, продані! Досить! Піду додому!“

Уявили? А тепер уявіть собі подальшу зустріч із цим другом. Як ви будете поводитися? Поміркуйте.

(Учні висловлюють свої думки. Обговорюють)

Висновок. Отже, перш ніж звинувачувати людину, треба вислухати її і спробувати зрозуміти, чому вона поводитися так, а не інакше.

Порада. Спробуйте провести такий експеримент. Наприклад, завтра, якщо вас хтось образить, стримайте перше відчуття образи, дайте йому охолонути, намагайтеся зрозуміти свого кривдника, поставте собі за мету дізнатися, чому він так вчинив. Тоді вам легше буде вирішити, що робити далі. Спробуйте. Намагайтесь, щоб так було завжди. Адже навіть дорослі, піддавшись емоціям, роблять багато помилок, виправити які іноді нелегко, а інколи неможливо ...

Замість того, щоб засуджувати людину, намагайтесь зрозуміти її. „Все зрозуміти - все пробачити,“ - каже давня мудрість ...

Застосовуйте цей принцип кожної слухної

нагоди. Запитуйте себе, які помилки допустили, які висновки можете зробити в майбутньому.

Якщо після нашого тренінгу ви зважатимете на думку іншої людини, будете дивитися на події її очима, розуміти її, - це може стати важливою віхою на шляху самовдосконалення.

Махатма Ганді сказав: „На гіркому досвіді я опанував найвищий урок: вміння стримувати свій гнів; і як тепло внутрішньої енергії перетворюється в інший вид енергії, так і наш контрольований гнів може перетворитися на таку силу, яка може вплинути на світ“.

Подумайте над цими словами.

VII. Скласти діалог

Що називається звертанням?

Які розділові знаки при звертанні?

Використавши подані звертання, скласти й записати діалоги, що можливі між:

I група - гостем міста, який намагається з'ясувати у місцевого жителя, як дістатися до залізничного вокзалу.

II група – як дістатися до центрального майдану міста.

III група - журналістом молодіжної газети (дитячого журналу), який уперше приїхав до вашого міста, щоб підготувати матеріал про пам'ятки культури та архітектури.

(у репліки діалогу введіть стислий опис місцевості)

VIII. Підбиття підсумків уроку
Чи справдилися ваші очікування?

IX. Домашнє завдання

Дібрати з художньої літератури два – три уривки текстів із звертанням.

ТРЕНІНГ

Особлива Людина

Мета: сприяти формуванню уміння позитивно говорити про інших, розвивати комунікативну компетенцію, вчити дітей помічати свої емоційні реакції, називати їх, сприяти підвищенню самооцінки.

Зміст заняття

I. Вступ. Обговорення теми

II. Наші очікування

III. Повторення правил

IV. Криголам „Посмішка по колу“

Інструктаж: учні в колі беруться за руки. Ведучий передає „посмішку“, потискаючи правою рукою ліву руку сусіда. Сигнал передається якомога швидше і має повернутися в ліву руку ведучого.

V. „Мій портрет у промінчиках сонця“

Намалюйте сонце. У центрі сонячного кола напишіть своє ім'я. Потім уздовж променів укажіть свої переваги, все найкраще, що можете про себе сказати.

VI. Бесіда „Про повагу до себе“

Для того, щоб наше життя стало кращим, сповненим яскравих вражень, ми повинні любити себе: схвалювати хороші вчинки і бути самим собою. Коли ми щиро поважаємо себе, створюємо відповідну організацію розуму, яка породжує симпатію до інших людей, дає змогу нам побачити хороші риси в інших людях, побачити світ прекрасним.

Намагайтеся якомога менше критикувати себе! Критика замикає той спосіб думок, якого ми намагаємося позбутися. Тільки розуміння себе дає змогу вирватися з цього замкнутого кола. Любити себе - це, насамперед, поважати себе, відчувати себе особистістю.

Не дозволяйте іншим заперечувати вашу досконалість.

Основою нашого життєвого сценарію є попереднє програмування. Минуле не зміниш, але ви можете завжди створити собі хороше майбутнє.

Ми живемо тут і зараз для того, щоб подолати свою обмеженість, щоб захоплюватися своєю незвичайністю. Не забувайте, що у вашому серці достатньо любові, щоб вилікувати планету. Але спочатку вилікуйте себе. Все хороше в житті починається з прийняття свого внутрішнього „Я“, яке відрізняється від нашого зовнішнього „Я“.

Перша умова будь-якого самовдосконалення - прийняти себе таким, який ти є насправді,

полюбити себе з усіма своїми перевагами і вадами, врешті-решт бути собою. Лише любов до себе породжує впевненість у собі.

VII. „Особлива Людина“

Уявіть, що ви на святі, де зібрались особливі люди - це всі ви. Лунає музика. Ви вільно ходите по кімнаті, підходите до когось і говорите, що вам найбільше в цій людині подобається. Не важливо, чи це риса її характеру, чи це посмішка, чи розум. Головне, щоб ваш комплімент був правдивим і щирим. Не поспішайте та спробуйте сказати щось хороше якомога більшій кількості людей. (*Учитель обов'язково бере участь у вправі, надаючи емоційну підтримку тим, хто почуває себе скуто, ніяково*).

Обговорення ...

Що ви відчували, коли вам говорили добрі слова?

Що було легше, приємніше, говорити слова іншим чи слухати про себе?

Чому інколи важко сприймати компліменти ?

Що треба для того, щоб людина почувала себе затишно, коли про неї говорять інші?

VIII. Підсумки заняття

Чи дізнався щось нове? Який момент заняття найбільше запам'ятався? Який був настрій?

ІХ. Ритуал прощання

Вправа „Соняшник“.

Станьте широким колом і покладіть руки на плечі своїм сусідам... Уявіть собі, що всі ви - це квітка соняшника, яка повільно гойдається під подихом вітру. Закрийте очі й почніть рухатися, спочатку вліво, потім вправо.

Відкрийте очі й зустріньтесь поглядом із кожним...

Усвідомте, що соняшник вже досить зрілий, і кожен із вас зараз перетвориться на його зернятко..., опустіть руки і зробіть крок назад. Відчуйте, що вітер відносить вас далеко від соняшника, і що ви несете в собі енергію зерна. Відчуйте цю енергію в своєму тілі... скажіть собі: „Я наповнений життєвою силою, і в мене є енергія для росту й розвитку...“

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дербенова А.Я. Педагогічна діагностика у класному керівництві. – Харків: Видавнича група „Основа“, 2007.
2. Деркач О. Педагогіка творчості. Арт-терапія та казкотерапія на допомогу вчителю, вихователю. - ВАПУ, 2009.
3. Карамон С.О. Методика навчання української мови в гімназії. - К.: 2000.-272с.
4. Киричук В.О. Психолого-педагогічне проектування соціального розвитку особистості. - Київ, 2009. – 59с.
5. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації. – Суми: Сумський державний університет, 2011.